

själv synades i sömmarna var dess reaktion ytterligt oliberal: tysta orostiftaren. CBS och de andra nätverken nonchalerade Goldbergs kritik, trots att han sade något som mer än hälften av alla tillfrågade personer i en oberoende undersökning sade sig märka: att journalister är längre till vänster än de själva, och att det märks i deras yrkesutövning. Goldbergs bok, som endast det konservativa förlaget Regnery Publishing i Washington ville publicera, är än mer polemisk än hans artikel. "Om arrogans vore ett brott skulle fängelsecellerna i USA inte räcka för alla som jobbar med TV-nyheter", skriver han på ett ställe, och man skulle önska att han för sitt eget arguments

skulle vore mer saklig. Sina känsloladdade utbrott till trots ger denne liberal trovärdighet åt den åsikt som länge varit den attesterade högerns monopol.

Visst kan man tycka att folk i Kansas eller Indiana är dumma, och att det inte är mer än rätt att TV-nyheterna undervisar dem i vad de borde tycka. Men de är inte så dumma att de inte genomskådar de högfärdiga journalisternas trick.

Amerikaner överger nätverks-TV. Högermannen Bill O'Reillys nyhetsprogram på kabel-TV vinner tittare i rask fart, och den försmädd sanningssägarens bok är årets mest överraskande etta på den amerikanska bästsäljarlistan. Genomsnittsa-

merikanens politiska hemvist är till höger om journalistens.

Goldbergs försäljningsframgång kommer att uppnå det hans privata samtal med kollegorna inte kunnat: öppna deras ögon för att deras opartiskhet håller på att kosta dem titarnas lojalitet. Folkets röst skrämmer dem långt mer än burop från högerprofeter.

Elisabeth Braw (ehbraw@aol.com) är frilansskribent och bosatt i USA.

BOKFAKTA

Författare: Bernard Goldberg

Titel: Bias

Förlag: Regnery Publishing, 2002

NÄRINGS-LIV

På jakt efter finansmäklarens själ

Av Carl Johan Ljungberg

Börser uppkom först där den kalvinistiska dygden tolkades som strävan efter rikedom. Kanske märks det också bland dagens traders?

AR FINANSMÄNNISKOR egoister? Vad som driver dem har många undrat. Numera forskar man även på området. Peter Norberg visar i avhandlingen *Finansmarknadens amoralitet* och det kalvinska kyrkorummet, en studie i ekonomisk mentalitet och etik, hur en friare åsikt om mänskligt arbete gav startskottet till det moderna finansiella systemet liksom till dettas avläggare i Sverige

Den finansiella ekonomin tror vi har brutit fram ur molnen, alternativt skapats via reformer som upphävda regleringar. Hårt borrar finansanalysens abstrakta nyckeltal genom företag och ledare, och skiljer

agnarna från vetet. Men hur individen bakom dessa instrument sett på sig själv är också av betydelse.

Norberg utgår från den religiositet han (i en viss form) ser som finansmentalitetens utgångspunkt. Med bland andra Max Weber menar han att en ny tid inleddes så snart man med dygd började mena att söka materiell rikedom. Börser och handelsplatser uppkom – i Antwerpen, Amsterdam och i hugenotternas Lyon – där disciplinerade individer börjat värdesätta rikedomsskapande och ville leva upp till vad det krävde.

I katolska länder hade arbete ansetts som en tung börda; pålagd då Adam och Eva fördes ur lustgården efter syndafallet. Mot den tron

sköt från 1600-talet kalvinismen in sig. Kalvinism var den stränga tros-lära som på 15- och 1600-talen utvecklats i Holland, Frankrike och Schweiz, och som snart även intog det anglosaxiska samhället. Nu skulle gärningar gälla, världen bli ett bättre ställe. Till och med i renässansens hemland – Norditalien – följde man impulserna från det kalvinska segertåget.

Har då de religiösa spåkarna något med dagens finanslejon att göra? Svenskar kallar sig ju lutheraner, och Luther anses vara motsatsen – nästan en livsnjutare. Impulserna från Calvin revolutionären och Luther traditionalisten har dock smält ihop, påminner Peter Norberg om. Deras barn är den aktiva, egenintresserade yrkesmänniskan. I finanslivets "kyrka" har visserligen gamla symboler skalats bort, men en grund av flit och försakelse består. Till Sverige överflyttade kalvinister, liksom metoder tagna från USA, har format vår finansmarknad, som i viss mån blivit ett åsikts- och livstilsreservat. Även om en arbetsmoral med sikte på "skötsamhet" förenar olika kategorier.

Hur ter sig då finansmäklaren av idag? Med en orientering och inlevelse som knappt skådats sedan Tom Wolfe satte tändstickan till Fåfångans fyrverkeri låter Norberg sina generationskamrater från Stureplans och Biblioteksgatans finansföretag passera revy, om än utan ansikte. Han har själv levt bland och intervjut dem och behärskar deras "språk", men anlägger här klädsam distans.

Vi möter således en åldersmässigt och socialt homogen grupp, där flertalet är kring 25–35 år. Ett ökande antal är kvinnor. Man satsar allt, anser ofta sitt arbete hårt och enahanda. Många är ogifta och utan barn, inte få är villiga att byta jobb om lönen går upp. Få anses som "stjärnor" men alla vill vara goda vingårdsarbetare. Är man "girig"? Ja, på ett sätt fast denna känslas föremål verkar ganska diffusa. Finansmänniskan sväljer inte etiken hel, utan hyllar god praxis. Han fram-

träder även politiskt neutral, fast han socialt sett oftast är övre medelklass och politiskt står till höger.

Oro och rastlöshet är typiska drag. Få är riktigt nöjda med vad de har. Finansaktören agerar ju amoraliskt, bortom gott och ont. Han gör bara kravet på rationalitet och vinst – också för sig själv – till ledfyr. Detta gör att företagen tvingas godta stor personalomsättning. Det blir även svårt att skapa en riktig företagskultur.

Vår fondbörs företag är värda 3 biljoner, mer än Sveriges BNP. Från 145 mäklare 1984 har vårt finansliv i dag nästan 1500 mäklare. Det är därför tveklöst en i all sin anonymitet tongivande grupp som Peter Norberg har utforskat, en som socialt och tekniskt är väl framme. I ett ägande och ett finansiellt spel som blivit mer abstrakt får ledarna drag av trollkarlar. Det opersonliga väsen som heter yrkes- eller gruppanda lockar liksom alla spöken till personteckning.

Resultatet av Norbergs arbete är insiktsfullt och angenämt att läsa. Man hoppas att några tar upp den kastade handsken. Frågan om finansmarknader är moraliska bör locka till fler svar. Man kan påminna sig den märklige prästen mr Bacon hos Tom Wolfe. Han som med sina så kallade emissionsgarantier inte bara ville dra till sig investerare utan även resolut hade föresatt sig att avskaffa slumstaden Harlems elände – genom att sätta det på marknaden.

Fil dr Carl Johan Ljungberg (cjl@brevet.nu) är författare och frilansskribent.

BOKFAKTA

Författare: Peter Norberg

Titel: Finansmarknadens amoralitet och det kalvinska kyrkorummet, en studie i ekonomisk mentalitet och etik

Förlag: Handelshögskolan i Stockholm, Centrum för etik och ekonomi, 2001.

POLITIK

Clintons maktmissbruk to the bitter end

Av Per Heister

De sista dagarna i Vita Huset utnyttjade Bill Clinton hämningslöst sin presidentmakt för att sko sig och Hillary.

EN AMERIKANSK president har vittgående befogenheter som kan utövas ovanför kongressen i nödfall och under särskilda omständigheter. En av dessa är makten att benåda. Den har utövats med stor återhållsamhet genom historien. George Washington benådade 1794 två upprorsledare, Andrew Johnson benådade alla de sydstatere som svor

trohetsed till USA efter inbördeskriget, Gerald Ford benådade Richard Nixon "för brott han kan tänkas ha begått när han var president". Jimmy Carter benådade Vietnamdesertörerna.

Bill Clinton, skriver Barbara Olson i "Final Days: The last, desperate abuses of power by the Clinton White House", var mycket återhållsam med benådningar men de

sista dagarna vid makten benådade han plötsligt 140 och omvandlade straffet för 36 personer. En TV-kommentator påpekade att så många kriminella inte släpptes fria sedan stormningen av Bastiljen.

För det var just kriminella. Det var en lång rad knarkhandlare, några polismördare, bankrånare, tidigare flickvänner, bidragsgivare, släktingar, några terrorister som avtjänade långa straff för mord, några vänner till Jesse Jackson och så då några skatteflyktingar. Mest uppståndelse vållade väl Marc Rich som var Justitiedepartementets nr 6 på listan av mest eftersökta brottslingar. Läs hela listan i boken!

Gemensamt för de benådade var att de på olika sätt bidrog till att stärka hushållskassan för Bill och Hillary Clinton. Nåja, några gav bidrag till kampanjkassorna och Clintonbiblioteket också.